

12 May 2011 Thursday 09:00-10:45
Chairmen: Demirhan Erdemir A., Akça T.

OSMANLI'DAN CUMHURİYE'TE DEVLET KİNİNİ

Gürkan Sert¹, Emre Dölen²

¹Academic Staff, Marmara University Medical Faculty, Dept. of Medical History and Ethics
²Prof., Marmara University Faculty of Pharmacy, Dept. of Analytic Chemistry, emredolen@gmail.com

Sıtma Osmanlı döneminde önemli bir sağlık sorunu olduğu gibi I. Dünya Savaşı sırasında savaş nedeniyle daha da önem kazanmıştır. Bu durum karşısında sıtmanın tek ilacı olan kinin konusunda düzenlemeler yapılmıştır. Sıtma Cumhuriyet döneminde de Türkiye'nin önemli sağlık sorunları arasında yer almış ve yoğun bir biçimde sıtma mücadelesine başlanmıştır.

Sıtma ile mücadele konusunda her iki dönemde de dönemin gerektirdiği önlemlere başvurulmaya çalışılmıştır. Devlet eliyle ucuz kinin dağıtımı her iki dönemde sıtmayla mücadele konusunda başvurulan yöntemler arasında yer almıştır. 2 Ramazan 1334 [3 Temmuz 1916] tarihli "Kinin Tedariki İçin 1332 Sıhhiye Müdiriyet-i Umûmiyesi Bütçesine 50.000 Lira Tahsisat-ı Fevkalâde İlâvesi Hakkında Kanun-ı Muvakkat" ile vatandaşlara halis ve ucuz kinin sağlanması amaçlanmıştır. Adı geçen kanunda bu kanunun uygulamasının çıkarılacak bir nizamnâme ile belirleneceği belirtilmiştir. Bu bağlamda 14 Kânun-ı sani 1332 [27 Ocak 1917] tarihinde "Kinin Tedarikine Dair 2 Ramazan 1334 Tarihli Kanun-ı Muvakkatın Suret-i Tatbikiyesi Hakkında Nizamnâme" çıkartılmıştır. Bu nizamnâme ile kininin nasıl tedarik edileceği, fiyatlandırılacağı, satılacağı, saklanacağı ve kimler tarafından satılabileceği gibi pek çok başlıkta düzenlemeler yapılmıştır.

4 Nisan 1333 [1917] tarihli "Kinin Tedariki ve Furuhtu Hakkında Kanun" ile halis kinin tedariki ve ahaliye satmak üzere Sıhhiye Müdiriyet-i Umûmiyesi'nin bütçesinde her sene bir fasıl açılacağı belirtilmiştir. Osmanlı döneminde bu yasal düzenlemeler ile devlet eliyle ve Ziraat Bankası'nın aracılığı ile kinin satılmıştır. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde devlet eliyle kinin satışına devam edildiği görülmektedir. Hatta bu konuda Osmanlı döneminde çıkarılan yasal düzenlemelerin kaldırılmadığı ve bu yasaların devamı niteliğinde yasaların çıkarıldığı dikkat çekmektedir.

26 Nisan 1926 tarihli "Kinin Tedariki ve Furuhtu Hakkında 4 Nisan 1333 Tarihli Kanunun Dördüncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun" ile Osmanlı döneminde çıkarılan kanunda tadilata gidilerek kinin tedariki konusunda yeni düzenlemeler getirilmiştir. Aynı şekilde 28 Mayıs 1931 tarihli "26 Nisan 1926 tarih ve 827 numaralı kanun mucibince kinin alım satımı faslı-ı mahsusuna tahsisat kaydının tasdikine dair Kanun" gibi 1936, 1937, 1939, 1940 yıllarında kinin için yapılan tahsisatlar ile ilgili kanunlar çıkartılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile Güneydoğu Asya'daki plantasyonların ve kinin stoklarının Japonların ve Hollanda'daki işlenmiş kinin stoklarının da Almanların eline geçmiş olması çok önemli bir kinin sıkıntısına neden olmuştur. Bunun üzerine 9 Mayıs 1942 tarihli "Kininlerin Beyana Tabi Tutulmasına ve Elkonulmasına Dair 322 Sayılı Kararın Meriyete Konulmasına Dair Kararname" ile kininin satın alınarak toplatılması yoluna gidilmiştir.

Bu bildiride 1940'lı yılların ortalarına kadar sıtma ile mücadelede kullanılan tek ilaç olan kininin ülkemizde gerek Osmanlı ve gerekse Cumhuriyet döneminde devlet eliyle dağıtımı ile ilgili yasal düzenlemeler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sıtma; Osmanlı Dönemi; Kinin satışı

STATE QUININE FROM THE OTTOMAN TO THE REPUBLIC ERA

Gürkan Sert, Emre Dölen

Malaria has surfaced as a significant public health issue in the Ottoman state and has become even more significant during the WWI. Since the only drug effective against the disease was quinine, certain measures were taken during that period. In the Republic era, malaria has maintained its status as a significant public health problem for Turkey as well and an intense campaign against the disease was initiated.

In both periods, the state tried to take the precautions required at the time. Distribution of low-priced quinine by the state was one of the measures used during both periods. Through the enactment of the law entitled "Kinin Tedariki için 1332 Sıhhiye Müdiriyet-i Umumiyesi Bütçesine 50.000 Lira Tahsisat-ı Fevkalade İlavesi Hakkında Kanun-ı Muvakkat" issued in Ramazan 2, 1334 [July 3, 1916], the state aimed to procure pure and cheap quinine to the citizens. The law in question stated that the application of the law would be determined through a regulation that would be issued afterwards. Consequently, in Kanun-i sani 14, 1332 [January 27, 1917], the regulation entitled "Kinin Tedarikine Dair 2 Ramazan 1334 Tarihli Kanun-ı Muvakkatın Suret-i Tatbikiyesi Hakkında Nizamname" was issued, defining many practical aspects of the issue including the procurement, pricing, storing and selling of quinine.

The law entitled "Kinin Tedariki ve Furuhtu Hakkında Kanun" enacted in April 4, 1333 [1917], stated that a certain amount of money would be reserved for the procurement and selling of quinine to the public within the budget of Ministry of Health every year. During the Ottoman era, quinine was sold to the public through these regulations and by the State and Ziraat Bank. Selling of quinine by the state was observed to continue in the Republic period. As a matter of fact, the relevant regulations on the issue dating from the Ottoman era were not abolished and the latter laws enacted on the issue were observed to be a continuation of their Ottoman predecessors.

With the law entitled "Kinin Tedariki ve Furuhtu Hakkında 4 Nisan 133 Tarihli Kanunun Dördüncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun" enacted on April 26, 1926, the state aimed to amend the previous regulation on the issue dating from the Ottoman era and defined new measures to be taken with regard to quinine procurement, as seen in the example of law dating from May 28, 1931, entitled "26 Nisan 1926 tarih ve 827 numaralı kanun mucibince kinin alım satımı faslı mahsusuna tahsisat kaydının tasdikine dair Kanun". Other laws of similar nature were enacted in 1936, 1937, 1939 and 1940. With the breaking out of WWII and the Germans' coming into the possession of Southeast Asia plantations, as well as the processed quinine stocks of Japanese and Dutch origin, there was a severe shortage of quinine reserves in the world. As a consequence, a decree entitled "Kininlerin Beyana Tabi Tutulmasına ve Elkonulmasına Dair 322 Sayılı Kararın Meriyete Konulmasına Dair Kararname" was issued in order to buy and collect quinine.

This paper examines the legislation enacted during both the Ottoman and the Republic periods in order to regulate the state-controlled distribution of quinine, which was the only drug used against malaria until the 1940s.

Keywords: Malaria; Ottoman state; Selling of quinine